

Işılay YÖRÜK

**TÜRK HUKUKUNDA
SÖZLEŞMELERİN UYARLANMASI**

onikilevha
KURUMSAL YAYINLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SÖZLEŞMENİN UYARLANMASI KURUMUNUN TEORİK ÇERÇEVESİ

I. SÖZLEŞMENİN UYARLANMASI İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	5
A. SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ İLKESİ.....	5
1. Genel Olarak.....	5
2. Sözleşme Özgürlüğü İlkesi (Sözleşme Serbestisi İlkesi).....	6
a. Sözleşme Yapma Özgürlüğü	6
b. Sözleşmenin Şeklini Belirleme Özgürlüğü	8
c. Sözleşmenin İçeriğini Belirleme, Sözleşmeyi Değiştirme ve Ortadan Kaldırma Özgürlüğü	8
B. SÖZLEŞMEYE BAĞLILIK İLKESİ (AHDE VEFA) : PACTA SUNT SERVANDA.....	10
C. CLAUSULA REBUS SIC STANTIBUS İLKESİ	13

D. PACTA SUNT SERVANDA ile CLAUSULA REBUS SIC STANTIBUS İLKELERİNİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	15
E. SÖZLEŞMENİN YORUMLANMASI ve TAMAMLANMASI.....	18
1. Sözleşmenin Yorumlanması	18
2. Sözleşmenin Tamamlanması.....	21
3. Sözleşmenin Uyarlanması Kavramı ve Uyarlamanın Amacı	23
II. TÜRK HUKUKUNDA SÖZLEŞMENİN UYARLANMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER	25
A. Türk Hukukunda Sözleşmenin Uyarlanmasına İlişkin Görüşler	25
1. Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Maddesinde Yer Alan Dürüstlük Kuralına Dayanan Görüşler	26
2. Sözleşme Boşluğu Görüşü.....	29
3. Kanun Boşluğu ve Hukuki Kıyas Görüşleri.....	32
4. İmkânsızlık Görüşü	34
5. İşlem Temelinin Çökmesi Teorisi	38
a. Genel Olarak.....	38
b. TBK m. 138 Hükmü ve Hükme İlişkin Eleştiriler	41
B. DEĞERLENDİRME.....	44
III. İŞLEM TEMELİNİN ÇÖKMESİNİN YAKIN KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ.....	46
A. TEMEL HATASI OLUŞTURAN SAİKTE ESASLI YANILMA ve İŞLEM TEMELİNİN ÇÖKMESİ TEORİSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	46
B. BORÇLUNUN SORUMLULUKTAN KURTULDUĞU SONRAKİ İMKANSIZLIK ile İŞLEM TEMELİNİN ÇÖKMESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	49
1. Sürekli İfa İmkânsızlığı.....	49
2. Geçici İfa İmkânsızlığı.....	50

3. Geçici İfa İmkânsızlığının Sürekli İfa İmkânsızlığına Dönüşmesi.....	51
4. Sonraki İfa İmkânsızlığı ile İşlem Temelinin Çökmesi Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.....	53
a. Benzerlikler ve Farklılıklar.....	54
b. Ekonomik İmkânsızlık (Borçlunun Ekonomik Nedenli Aşırı İfa Güçlüğü).....	55
C. AYIP HÜKÜMLERİ ile İŞLEM TEMELİNİN ÇÖKMESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	57
D. SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME ile İŞLEM TEMELİNİN ÇÖKMESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	58

İKİNCİ BÖLÜM

SÖZLEŞMENİN UYARLANMASININ ŞARTLARI VE UYARLAMA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

I. SÖZLEŞMENİN UYARLANMASININ ŞARTLARI	61
A. SÖZLEŞMENİN KURULMASINDAN SONRA MEYDANA GELEN DURUM DEĞİŞİKLİĞİNİN VARLIĞI.....	62
1. Sözleşme Kurulduktan Sonra İşlem Temeli Olarak Kabul Edilen Hususlarda Esaslı Değişiklik Olması.....	62
a. Edimler Arasındaki Dengenin Bozulması.....	62
aa. Edimler Arasındaki Ağır Dengesizlik.....	63
bb. Edimler Arasındaki Açık Dengesizlik	64
b. Aşırı İfa Güçlüğü	65
c. İşlem ile İzlenen Amacın Boşa Çıkması.....	67
2. Olağanüstü Bir Durum Değişikliği Yaşanması.....	73
a. Olağanüstü Nitelik Taşıyan Değişiklikler.....	75
b. Doğa Olayları.....	76
c. Sosyal Olaylar	76
d. Ekonomik Olaylar	78

e. Yasama, Yürütme ve Yargı Kararlarındaki Değişiklikler	80
f. Olağanüstü Nitelik Taşımayan Değişiklikler	81
B. ÖNCEDEDEN ÖNGÖRÜLEMEZLİK	82
1. Zamansal Ölçütler	86
a. Uyarlanmak İstenen Sözleşmeye İlişkin Zamansal Ölçütler	86
aa. Sözleşmenin Kurulma Anı	86
bb. Sözleşmenin Süresi.....	88
b. Önceden Öngörülemez Olaya veya Duruma İlişkin Zamansal Ölçütler	90
2. Sözleşmenin Niteliğine ve Taraflara İlişkin Ölçütler	93
a. Sözleşmenin Niteliği.....	93
b. Sözleşme Taraflarının Özellikleri	95
3. Tarafların Öngörülerini Aşan Durumlar	98
4. Güncel Bir Olay Değerlendirmesi: COVID-19 Salgını (Pandemisi)	102
C. UYARLAMA İSTEYEN TARAFIN (BORÇLUNUN) KUSURUNUN BULUNMAMASI	107
D. BORÇLUDAN İFANIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNİN BEKLENEMEZ OLMASI	111
1. Sözleşme Kaynaklı Uyarlama.....	113
a. Uyarlama Kayıtları.....	113
aa. Olumlu ve Olumsuz Uyarlama Kayıtları	113
bb. Açık, Genel ve Üstü Örtülü Uyarlama Kayıtları	115
cc. Uyarlama Kayıtlarının Yorumu	117
dd. Uluslararası Ticarete Kullanılan İfa Güçlüğü (Hardship) Klozları.....	119
2. Kanun Kaynaklı Uyarlama.....	122
E. EDİMİN HENÜZ İFA EDİLMEMİŞ veya İFANIN AŞIRI ÖLÇÜDE GÜÇLEŞMESİNDEN DOĞAN HAKLARIN SAKLI TUTULARAK İFA EDİLMİŞ OLMASI	124
1. İhtirazî Kayıt ile Borcun İfa Edilmesi	124
2. İhtirazî Kaydın Şekli.....	127

F. UYGUN İLLİYET BAĞI.....	129
----------------------------	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UYARLAMA HAKKININ HUKUKİ
NİTELİĞİ, HAKKIN KULLANILMASI VE
SÖZLEŞMENİN SONA ERDİRİLMESİ

I. UYARLAMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	131
A. MAHKEME ARACILIĞIYLA KULLANILABİLEN YENİLİK DOĞURAN HAK NİTELİĞİ	131
B. YENİLİK DOĞURAN HAK NİTELİĞİ	133
C. MAHKEME KARARININ HUKUKİ NİTELİĞİ	136
II. UYARLAMA HAKKININ SAHİBİ ve HAKKIN YÖNELTİLECEK OLDUĞU TARAF	139
III. UYARLAMA HAKKININ KULLANILACAĞI ZAMAN ve HAKKIN SONA ERMESİ	140
A. DÜRÜSTLÜK KURALININ BİR GEREĞİ OLARAK TARAFLAR İÇİN YENİDEN MÜZAKERE DAVETİ	140
B. UYARLAMA HAKKININ KULLANILACAĞI ZAMAN... ..	143
1. Genel Olarak.....	143
2. Akde Tahammül Süresi.....	145
C. UYARLAMA HAKKININ SONA ERMESİ	146
IV. UYARLAMA DAVASI.....	148
A. Hâkimin Sözleşmeye Müdahalesi	148
1. Hâkimin Sözleşmeye Müdahale Yöntemi ve Müdahalede Uyuşması Gereken Sınırlar	150
2. Uyarlama Davasının Terditli Açılması.....	152
B. Hâkimin Uyarlamaya İlişkin Geçici Hukuki Koruma Kararlarının Değerlendirilmesi	153
V. UYARLAMANIN YAPILAMAYACAĞI HÂLLERDE TBK M. 138'DE DÜZENLENEN ÇÖZÜM YOLLARI	159

A. ANİ EDİMLİ SÖZLEŞMELERDE ÇÖZÜM YOLU: SÖZLEŞMEDEN DÖNME.....	159
1. Genel Olarak.....	159
2. Geniş Anlamda Sözleşmenin Uyarlanmasıyla Sözleşmeden Dönme	161
B. SÜREKLİ EDİMLİ SÖZLEŞMELERDE ÇÖZÜM YOLU: SÖZLEŞMENİN FESHİ.....	163
1. Sözleşmenin Feshi.....	163
2. TBK m. 138 Hükmü ile Kira Sözleşmesinin Önemli Sebeple Feshi (TBK m. 331) Arasındaki İlişki	165
C. DENKLEŞTİRME BEDELİ.....	167
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	177